

УДК 378

ПЕДАГОГІКА ДОБРОЧИННОСТІ

Нечепоренко Л.С.

В статті феномен доброчинності розглядається як основна умова успішної професійно-педагогічної діяльності. Прослідковується реальний вплив доброчинної поведінки вчителя на успішне навчання і виховання учнів. Доброчинність і доброзичливість кваліфікуються як умови досягнення успіху й самореалізації особистості.

Ключові слова: доброчинність, доброзичливість, успішність діяльності, морально-інформаційні технології.

ПЕДАГОГИКА ДОБРА

Нечепоренко Л.С.

В статье феномен добра рассматривается как основное условие успешной профессионально-педагогической деятельности. Прослеживается реальное влияние доброго поведения учителя на успешное обучение и воспитание учеников. Добро и доброжелательность квалифицируются как условия достижения успеха и самореализации личности.

Ключевые слова: добро, доброжелательность, успешная деятельность, морально-информационные технологии.

PEDAGOGIC OF GOODNESS

Necheporenko L.S.

The phenomenon of goodness is analyzed as a condition of successful professional pedagogical activity in this article. The influence of teaching with goodness is shown. Teacher's kindness to his students is qualified as condition of students' self-realization and success achieving.

Key words: teacher's kindness, goodness, successful activity, morale-informational technologies.

Поняття добродійності утворюється від іменника добро, що разом з поняттям зло називає найбільш уживане для визначення моральної свідомості, етичної категорії та характеризує одну з часто вживаних у позитивному сенсі позитивну моральну якість на відмінність від негативної.

З погляду педагогічної майстерності й професійної культури вчителя добродійності як складник його морального виховання посідає провідне місце, бо певним чином охоплює всю систему принципів дидактики й теорії та методики виховання. Доречно сьогодні звернутись до практичної творчої педагогічної діяльності А.С. Макаренка. І, не дивлячись на те, що проходить уже 125-річчя від дня його народження, його «Педагогічна поема», «Прапори на баштах», «Книга для батьків», статті про особливості виховного впливу є яскравим прикладом зв'язку його художньої творчості з життям і сьогоденним завданням освіти.

Твори А.С. Макаренка, його освітня діяльність у колонії ім. О. Горького та ім. Ф. Дзержинського пов'язані з традиціями вітчизняної художньої літератури та історії педагогіки. Його праці й творча діяльність (як і практична) відтворюють органічні зв'язки його з морально-духовним вихованням комунарів на основі добра, добродійності, трьох вічних добродійників, якими є Віра, Надія, Любов. В нашій монографії «Педагогічна майстерність» (Харків: ХНУ, 2009, – 274 с.) розділ так і називається «Віра, Надія, Любов педагога».

Скільки хоч і написано про високу цінність і вічність трьох морально-духовних добро чинників, якими є Віра, Надія, Любов і до них долучається ще й ідея мистецтва: поезія і проза, музика й скульптура, театральне мистецтво. Але й до цього часу залишається невимірним їхнє значення у житті людства й окремої людини, бо ніхто не знає точних методик їх виміру. Всі ми якимось наближаємось до цього, розв'язати чомусь не вистачає або хист, або сміливості, або й першого та другого. І це в той же самий час, коли навколо нас, як колись і при Т. Шевченкові, провідні вчені і священники переконливо проповідують Істину, яку необхідно любити, щоб перемагати, а перемагає той, хто знає, вміє і є сильною морально-духовною і справедливою особистістю. Як і тоді, так і тепер, лежить велика відстань між бажаним і реальним, між писаними й неписаними законами. Але, не дивлячись на все, автор

міцно стоїть на позиції К.А. Гельвеція, Белінського В.Г., І.І. Мечнікова, В.І. Вернандського, А. Менегетті, Д.І. Писарева, В.О. Сухомлинського, педагогів-новаторів і всіх авторів, які твердять, що виховання, що спирається на вічні моральні добродієвники, може **все**.

І **ВСЕ**, що може й повинен знати та вміти педагог досягається гармонійним поєднанням теоретичних досягнень і передового педагогічного досвіду через осмислення учителем – майстром своєї справи й свого призначення. Можливість досягнення майстерності теж доступна кожному, хто не страждає на лінощі та не звертається до постійних виправдань своїх невдач об'єктивними причинами.

Можливість досягнення високого рівня майстерності, безумовно, спирається на особистісну загальну освіту, внутрішню й зовнішню культуру, постійний пошук до успіху. І успіх приходить та починає сам вдосконалювати носія високих морально-духовних ідеалів, якщо він є добродієвником людиною.

Серед молодих учених(в тому числі і педагогів) і практичних працівників середньої і вищої школи, панує думка про те, що цнотливістю, культурою, витонченістю манер важко домогтись успіхів, особливо в справі розв'язання матеріальних питань. Але автор займає міцну позицію про те, що не тільки «учение и труд все перетрут», але й що особистісно-професійна культура та добродієвність здолає будь-які перепони на шляху до педагогічної майстерності, до опанування шляхів до успіху. Сама по собі педагогічна майстерність (тільки як набір умінь і навичок, високої освіти й освіченості) мабуть не зуміє забезпечити всіх складних завдань виховання. Але й така майстерність учителя подолає безліч перешкод та приведе до високих результатів педагогічної діяльності. І спрацьовує тут така умова: якщо учитель з вірою, надією, добродієвністю, носієм високих духовних ідеалів та наполегливістю буде рухатись до вдосконалення організації і здійснення виховного процесу. Переконаливими є думки тих учених, які поєднують педагогічну діяльність з акторською та пропонують учителям вивчати систему К.С. Станіславського. Дійсно, вчитель щодня і на кожному уроці виступає у трьох ролях: як автор (бо саме складає сценарій уроку), як режисер і як виконавець основної ролі. Тут же розв'язуються і завдання декоратора, гримера, костюмера.

Спираючись на власні внутрішні добродійні мотиви, учитель може оволодіти й зовнішнім втіленням (та перетіленням). К.С. Станіславський називає такі основні вимоги до тих, хто обирає професію актора, як-то: особистісна чарівність, пластичність і краса жестів, інтуїція, дикція, **Любов** до справи, високий художній смак, безпосередність, хороший (приємний) голос, виразність очей і обличчя взагалі, приємна міміка і т.д. і т.п. І кожна з вимог К.С. Станіславського до професії актора не може бути знята (чи викреслена). І всі ті вимоги логічно «лягають» на особу вчителя. В театр глядачі приходять розважатись, приємно провести час, тоді як до школи чи ВНЗ діти, юнаки йдуть, щоб навчитись, одержати освіту, відповідний рівень освіти та виховання для досягнення успіху у житті, у виборі професії. У зв'язку з цим вимоги до акторської майстерності здаються простішими, ніж до педагогічних. Постає учителя, його розум, світогляд, культура прямо формує соціальне довілля, екологію, сучасне й майбутнє, що вимагає такої підвищеної уваги до виховання педагога.

Три вічних морально-духовних добродійники, якими є Віра, Надія, Любов для кожної людської особистості є запобіжниками зла, гніву, безнадії, як це буває в експериментальних ситуаціях. Люди, що живуть у період революцій чи різних інших катастроф, спасаються Вірою. Так було, наприклад, з відомим філософом М.О. Бердяєвим. «Мне пришлось жить в эпоху катастрофическую и для моей родины, и для всего мира, – пише він у книзі «Самопознание» – на моих глазах рушились целые миры и возникали новые. Я мог наблюдать необычную превратность человеческих судеб. Я видел трансформации, приспособления и изменения людей, и это, может быть, было самое тяжелое в жизни. Из испытаний, которые мне пришлось пережить, я вынес веру, что меня хранила Высшая Сила и не допускала погибнуть» [9, с. 6].

Дійсно, М.О. Бердяєв був свідком кількох воєн, революцій, кілька разів був арештованим, висланим на північ, був емігрантом, переживав за долю своєї Батьківщини, але зумів зберегти не тільки своє життя, але й Віру, Надію на краще, опублікував цікаві книги, бо ним міцно володіло почуття Любові, Віри, Надії і готовність чинити добро.

Для вчителя (як і кожної окремої людини) **Віра** – це стан душі, це наявність волі долати негаразди, допомагати вихованцю, слабій,

знесилений людині в складних ситуаціях. Віру як стан душі можна розуміти не просто як духовно-моральний феномен, але і як намір прийняти з довірою інформацію, погодитись з істиною, висловленою не самим, а іншою людиною. Існує ще поняття Віри, в основі якої лежать ідеї вищі від знання і глибші від мислення. В цьому сенсі **Віра** виступає як першоджерело, а тому є сильнішою від усього. Сильна Віра в те, що світ існує поза нами, а ми є його часткою, допомагає кожному розуміти свій зв'язок з довкіллям та берегти його, бути доброзичливим. Екологічне (як і валеологічне) виховання нічого не варті, якщо вони не спираються на Віру. Віра є щось таке велике й вічне, яке й саму людину може утримати над прірвою, не дати в неї впасти. Близько до цього стоїть Віра релігійна, питаннями якої є проблема вічності, безсмертя душі, свободи волі, існування вищого духовного утворення, якими є Бог вічно ведуться дискусії про те, а чи немає Бога? Який Він і в яких видах може проявитись? Віра в Бога – то є велика проблема, бо його майже ніхто не бачив. В той же час, якщо дуже хотіти, то можна й переконатись в його існуванні. В останні десятиліття з'явилась низка цікавих публікацій з цього приводу. В їх числі можна назвати чимало цікавих повідомлень у вигляді статей, есе в періодичних виданнях. Надзвичайно переконливою в цьому зв'язку є робота Санкт-Петербурзького вченого А.В. Мартинова «Сповідальний шлях» (1981 р.). В ній автор переконливо проаналізував результати своїх спостережень за місцями, де народився, жив, проповідував, був закатований Ісус Христос. Автор, користуючись численними прикладами, аналізом реальних подій життя і смерті та Воскресіння Христа, приходять до висновку про те, що той факт є доведеним. Схоже за змістом є повідомлення академіка АН СРСР, директора Інституту української літератури І.О. Білецького, що міститься у його доповідній записці до ЦК КПРС. Йому було доручено вивчити атеїстичну літературу та доповісти про її ефективність на засіданні ЦК КПРС. Академік подав відповідну «Записку», в якій дав характеристику літературним джерелам з питань антирелігійної пропаганди. Вражає сміливість ученого й переконливість його доказів, викладених у поданому до ЦК матеріалів. Всю радянську антирелігійну літературу він оцінив як відсталу й непереконливу. І тут же ним подаються такі аргументи: безліч найгрубіших переко-

переконливих фактів і подача видуманих нісенітниць. Основне питання науки про суть атеїзму полягає в тому, чи є Бог? Чи було Воскресіння Христа? Якщо було, то воно і є доказом існування Бога. Після деяких посилок на важливі відкриття учений констатує факт Воскресіння Христа, посилаючись на конкретні матеріали, які було проігноровано радянськими атеїстами. В кінці свого життя навіть, – написав академік О. Білецький, – Фрідріх Енгельс повідомив про те, що найновіші каппадокійські відкриття зобов'язують змінити погляд на важливі події світової історії. Нові документи, – пише О.І. Білецький, – вражають своєю переконливістю і свідчать на користь найбільшого із чудес світу, яким є повернення до життя Того, хто був розп'ятий на Христі та піднявся з ним на Голгофу. Після відкриття каппадокійських матеріалів, які переконали навіть Ф. Енгельса, з'явилися ще інші важливі докази. Академік Білецький перераховує свідчення присутніх при похованні Христа, як-то: Лібрітіуса, грека Гермідія, який посідав офіційну посаду біографа правителя Іудеї і який до самого розп'яття Христа вважав його обманщиком. Але під час чергування вночі біля могили похованого Ісуса Христа для того, щоб переконатись, що ніякого Воскресіння не буде і що покійник залишиться в землі, присутні поміняли свої переконання. Все вийшло навпаки. Той же Гермідій залишив власноручні записи про те, що він з власної ініціативи пішов до могили, щоб забезпечити можливість воскресіння. Але перед світанком він побачив у світлому свіченні зорі біля погребіння кількох людей, до яких наближались охоронці, щоб змінити нічну варту.

Коли присутні наблизились до гробу, але покійника не в ньому не побачили, то акад. О.І. Білецький посилається на низку матеріалів, у тому числі на записи лікаря Ейшу (сірієць за походженням). Йому доручено було спостерігати за могилою Христа. Ейшу запросив з собою на чергування кількох лікарів, щоб прослідкувати, чи збудуться пророцтва про Воскресіння та щоб потім дати пояснення. Не маючи жодних сумнівів, що нічого надприродного не станеться і що мертвий Христос не воскресне, вони чергували всю ніч, а потім, після сильного грому й надзвичайного свічення вони впевнено сказали: Він воскрес.

Сучасники тих подій були вражені всіма фактами воскресіння. А сьогодні віруючі люди пояснюють і сам факт народження, а потім

катування і воскресіння тією великою любов'ю Христа до людей, намірами доброчинності зберегти світ, зміцнити засади морально-духовного стану сформованого добром. Добро породжує добро, а зло завжди знаходить стежинку до свого творця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Букварь. Составлен Карионом Истоминым. Гравирован Леонтием Буниным. Отпечатан в 1683 г. в Москве. Факсимильное воспроизведение экземпляра, хранящегося в Государственной публичной библиотеке им. М.Е. Салтыкова-Щедрина в Ленинграде с 1981 с Приложениями.
2. Версаев В.В. Собрание сочинений в 5 томах. Т5. – М.: Б-ка «Огонек», 1961. – 527 с.
3. Вера, молитва, любовь: сборник. Выпуск 1. – М.: Русский Духовный Центр, 1994. – 160 с.
4. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера. – М.: Наука, 1989. – 261 с.
5. Войно-Ясенецкий (Святитель Лука). Я люблю страдание... Автобиография. Краматорск, ЗАО «Тираж-51», 2001. – 206 с.
6. Гельвецкий К.А. Истинный смысл системы природы. – М.: Новая Москва, 1923, – 163 с.
7. Гельвецкий К.А. О человеке, его умственных способностях и его воспитании. – М.: Соцэгиз, 1938. – 251 с.
8. Гуляев Э., Гуляева Ф. Исцелить себя – просто! Изд-во «Optimum», 2008. 352 с., ил.
9. Зязюн І.А. Педагогіка добра. Ідеали і реалії. – Київ: 2000, – 308 с.
10. Ключевський В.О. Исторические портреты. Деятели исторической мысли. / Сост., вступ. ст. и прим. В.А. Александрова – М.: Правда, 1990. – 624 с.
11. Лосский Н.О. Условия абсолютного добра: основы этики: Характер русского народа. – М.: Политиздат, 1991. – с. 180 – 196.
12. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу. Твори: у 7-ми т. – К., 1954. – Т. 5. – С. 9-109.
13. Мартынов А.В. Исповедимый путь. – М.: Московский педагогический институт им. Ленина, 1990. – 163 с.
14. Менегетти Антонио. Онтопсихологическая педагогика. Россия, Пермь: Хортон Лимитед, 1993, – 70 с.
15. Мечников И.И. Этюды оптимизма. – М.: Наука, 1988. – 354 с.
16. Нечепоренко Л.С. Педагогічна майстерність. Монографія. – Харків: Видавничий центр ХНУ, 2009. – 276 с.